

برش هایی از سیره تقریبی امام حسن (ع)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

برش هایی از سیره تقریبی امام حسن (ع)

بخش اول

به قلم: علی مقدس

زمانی که ماه همچون قرص قمر در آسمان جلوه گری می کرد، ماه دیگری در آسمان مدینه و در بیت علی علیه السلام جلوه گر شد. خانه ای که مفسران سنی و شیعه آیه «فِي بُيُوتٍ أُذِّنَ اِنَّ اَنْ تَرْفَعِ وَ يَذَّكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ» را در عظمت و تکریم اهل خانۀ علی و پرورش گوهری همچون حسن(ع) تفسیر کرده اند.

حال که نیمه رمضان برای هزار و چهارصد و چهلمین بار از راه می‌رسد، مناسب است در فاصله ای که جبرئیل نام نیک (حسن) را از جانب خدا برای نامگذاری نوزاد علی(ع) و فاطمه(س) به پیامبر(ص) ابلاغ می‌کند، کمی به نقش امام حسن(ع) در فرآیند تقریب اشاره شود؛

رواداری، از مهمترین اصول راهبردی امام حسن علیه السلام است که در متون تاریخی_روایی سنی و شیعه، بر آن تأکید شده است. در کنار رواداری دینی حضرت، رواداری انسانی، از شاخص ترین اصول راهبردی امام (ع) در مسیر صیانت از کرامت و عزت بشر یاد می‌شود. زیرا اصل کرامت انسانی برترین پدیده هستی و به عنوان اساسی ترین عنصر دینی در سیره امام حسن علیه السلام ذکر شده است.

تلاش طاقت فرسای حضرت برای هدایت انسان ها به همراه اندوه فراوان، نمونه بارزی از اهمیت اصل مزبور در شخصیت و سیره عملی ایشان می‌توان نام برد.

برای نمونه حضرت با جدیت، اصحاب را به رعایت حقوق فردی و اجتماعی اقلیت ها ملزم می‌ساخت زیرا امام باور داشت؛ انسان با هر رنگ و نژاد و با هر گرایش دینی_مذهبی، از حقوقی همچون؛ حق آزادی عقیده و بیان، حق روابط اجتماعی و تعامل با دیگران، حق تعلیم و تعلم و حق احترام به شخصیت اجتماعی ایشان نیز برخوردار است.

خواجه وقتی امیرالمومنین را توسط ابن ملجم ترور کردند، امام حسن (ع) به عنوان جانشین و فرزند بزرگ حضرت، اجازه نداد اصحاب و یاران، رفتار سلیقه ای و متعصبانه از خود بروز دهند. امام حسن با توجه به حقوق انسانی، اجازه تعرض به ابن ملجم را نداد و تا قبل از قصاص آن هم تنها با یک ضربه، از آب و غذای خود به او می‌خوراند و تا روز آخر در حفاظت از تعرض به وی کوشید.

مورد دیگر مواجهه امام حسن(ع) با فرد یا افرادی بود که گرفتار تبلیغات نرم اختلاف افکنان، امیرالمؤمنین(ع) را در منابر و کوچه و بازار سب و لعن می‌کردند. شخصی هتاک که در فضای مسموم شام، گرفتار تبلیغات سوء و دروغین آنان، علیه امام علی علیه السلام شده بود و به قصد ثواب، مولی الموحدين را دشنام می‌داد، وارد مدینه شد و به محض رویارویی با امام حسن(ع) پدر گرامی ایشان را مورد ناسزا و هتاک قرار داد. رواداری انسانی حضرت ایجاب کرد، با روی گشاده و مهربانانه از روی نوع دوستی رو به مرد شامی کرد و با لبخند سلام کرد و فرمود: ای برادر محترم من، گمان می‌کنم تو در این شهر غریبی و در گرداب عملیات روانی و توطئه نرم منافقین، امر بر تو مشتبه شده و در مورد پدرم علی به اشتباه افتاده ای، اکنون تو نیاز به استراحت و آب و غذا داری و من مایل به پذیرایی از تو

هستم. رفتار محبت آمیز امام حسن و روشنگری از حقیقت ماجرا با در نظر گرفتن کرامت انسانی، فرد هتاک شامی را منقلب ساخت و او را به یکی از محبین و ارادتمندان اهل بیت (ع) مبدل ساخت.

سیره عملی امام حسن ع نشان می دهد که حضرت برای اینکه مقوله تقریب به معنای عام در یک فرآیند منظم قرار گیرد، از دو بستر به خوبی بهره جوید؛

الف. امام حسن به عنوان پنجمین خلیفه راشدین

ب. امام حسن به عنوان دومین امام و پیشوا

دو بستر نامبرده نشان داد که حضرت به عنوان محور تقریب و وحدت از سوی طرفداران گفتمان شیخین که حضرت را آخرین خلیفه راشد خود می پندارند و طرفداران گفتمان اهل بیت (ع) که حضرت را امام معصوم می خوانند، مورد وفاق قرار گرفته است. این وفاق به این خاطر ایجاد شد که نگاه جامع^۱ مسلمین به امام مجتبی (ع) بسان حضور دوباره رسول خدا (ص) در بین مسلمانان برای همدلی و انسجام سازی امت پیامبر است.

افرادی چون امام بخاری برای تبیین مسئله مذکور در صحیح خود نقل می کند: خلیفه اول (ابوبکر) امام حسن را بر شانه می گذاشت و قسم یاد می کرد که ایشان شبیه پیامبر خدا (ص) است به این مضمون که باردیگر شبه پیامبری در مدینه ظهور یافته است.

امام حسن تلاش نمود تا تقریب امت اسلامی را به عنوان واجب مسلم دینی و بسان مؤلفه ای که از حوزه تئوری و نظری باید به منص^۲ عمل درآید، فرهنگ سازی کند. زیرا می توان حدس زد که در نگاه حضرت، اولین مؤلفه به عنوان مقدم^۳ واجب، مقوله تقریب است به دلیل اینکه وحدت امت اسلامی واجبی است که متکی به تقریب امت اسلامی است و تا تقریب اتفاق نیافتد، وحدت به راحتی شکل نخواهد گرفت.

عملکرد امام بگونه ای تبلور یافت که علاوه بر ریل گذاری و راهبرد سازی حضرت در راستای تقریب و همبستگی، امروزه جامع^۴ یک و نیم میلیاردی مسلمانان از ایشان به عنوان محور وحدت یاد می کنند. از این رو برخی راهبردهای تقریبی امام که با تکیه بر اصول رواداری و ایجاد فرآیند تقریب بنا شده است، به موارد ذیل می توان اشاره کرد؛

1_ اسلام گرای منهای نحله گرایی و حزب گرایی

امام حسن (ع) تلاش نمود تا عینک نحله نگری و حزب نگری را که سال ها همچون موریانه بدنه منسجم اسلام را از درون تضعیف ساخته بود، از چشمان مسلمانان برگیرد تا منافع اسلام در تمامی مسائل جایگزین منافع حزبی و گروهی باشد.

2_ اصل صیانت از اسلام

حضرت صیانت از اسلام را از اصول مهم در فرآیند تقریب ذکر می کند زیرا بر این باور بود که اگر جنگ با معاویه انجام گیرد، به دلیل قلاّت نیرو و اختلاف حاکم در اردوگاه، نتیجه آن چیزی جز شکست نخواهد بود و شکست سپاه حضرت، متواری شدن اصحاب و یاران و ایجاد دو دستگی و اختلاف را به همراه خواهد داشت. از هم گسستگی و دو دستگی مسلمانان، می رفت تا به اصل دین آسیب برساند، اما هرچند محتوای دین توسط اختلاف افکنان مورد تحریف و تغییر قرار گرفت ولی امام حسن (ع) با درایت و جانفشانی اجازه نداد اصل دین از بین برود. به همین خاطر حضرت نه یک بار بلکه بارها جان خود را در مسیر صلح و ایجاد فرآیند تقریب، ایثار کرد.

3_ اصل صیانت از مسلمان

حضرت یکی از علل چرایی صلح با معاویه را می فرماید: «فَتَتَرَكَتُهُ لِمَصْلَاحِ الْأُمَّةِ وَحَقِّنَ دِمَائِهَا»

فرمایش امام دارنده این پیام است که صیانت از مسلمان از اصول اساسی دین محسوب می شود که در کنار صیانت از اسلام در فرآیند تقریب و ایجاد وحدت کارساز است.

4_ دفع اختلاف افکنی

فرد یا افرادی به امام حسن مراجعه می کردند و حضرت را به خاطر عدم جنگ با معاویه سرزنش می کردند، آن ها با تحت فشار قرار دادن حضرت، امام حسن (ع) را با عبارت هایی مانند: «یا مذل المومنین» مورد خطاب قرار دادند. اما امام با علم به اینکه نتیجه جنگ اختلاف افکنی و... خواهد بود، با روشنگری اشخاص در برابر اختلاف افکنی، از پای ننشست.

نمونه های فوق بیانگر این حقیقت است که امام حسن برای تحقق آرمان انبیاء و اولیاء که همان وحدت امت اسلامی است، از هیچ تلاشی فروگذار نکرد و این امر مهم در صورتی قابلیت محقق شدن را خواهد داشت که تقریب امت اسلامی به معنای واقعی اتفاق بیافتد. از سوی دیگر این امر نشان می دهد که گفتمان تکفیر هیچ سنخیتی با سیره عملی گفتاری امام حسن (ع) ندارد.

ادامه دارد...